

Crtice iz života Šejha Hamida Velija

Dženan Hasić

Gračanica, Bosna i Hercegovina

Sažetak

U radu se izlažu osnovni podaci o životu šejha Hamida Velija, poznatijem kao Somundžu-baba. Šejh Hamid Veli pripadao je *halvetijskom derviškom redu* čiji su osnovni postulati: isposništvo i osnaživanje duhovne veze s Dragim Bogom posredstvom povlačenja u povremene osame (*halwa*). Uz navedene principe Somundžu-baba prakticirao je načelo *melameta*, koje je značilo skrivati u javnosti vlastiti *tesavvufski identitet*. Somundžu-baba važio je za ozbiljnog velikana tesavvufskog nauka, a što dokazuje sam način njegova života, djela koja je napisao i mnogi učenici koje je odgojio i ostavio iza sebe da služe ljudima na mnogovrsne načine. Među učenicima Somundžu-baba nalazimo i velike islamske učenjake, poput Mulla Fenarija, koji je bio prvi šejhul-islam Osmanske imperije. Somundžu-baba nije rodoslovnik nekog od *tarikata*. Bio je i do kraja života ostao pripadnik *helvetijskog tarikata*, ali je zato bio duhovni vođa i učitelj šejha Bajrama Velija, koji važi za eponima *bajramijskog tarikata*. Možemo slobodno konstatirati da je *bajramijski tarikat* “jedan od mladaraka koji je iznikao iz sjemena koje je zasijao poštovani šejh Hamid Veli, Somundžu-baba”.

Ključne riječi: šejh Hamid Veli (Somundžu-baba), šejh Hadži Bajram Veli, Mulla Fenari, Ulu džamija, Bursa, Darende, tesavvuf, melamet, halvetijski tarikat, bajramijski tarikat

Uvod

U radu se izlažu osnovne crtice iz života šejha Hamida Velija, poznatijem kao Somundžu-baba. Šejh Hamid Veli pripadao je *halvetijskom derviškom redu* čiji su osnovni postulati: isposništvo i osnaživanje duhovne veze s Uzvišenim Bogom posredstvom povlačenja u povremene osame (*halwa*). Uz navedene principe Somundžu-baba prakticirao je načelo *melameta*, koje je značilo skrivanje u javnosti vlastitog *tesavvufskog identiteta*.

Practiciranjem *melameta* šejh Hamid Veli tokom boravka u Bursi sebi je odabrao novo ime, Somundžu-baba (pekar), pošto se bavio proizvodnjom i prodajom hljeba. skrivajući svoj vlastiti *tesavvufski identitet*, Somundžu-baba nije zanemario odgajanje i upućivanje. Radeći kao pekar, Somundžu-baba ipak se odlučio podučavati ljude temeljnim principima vjere i bitnosti duhovnog usavršavanja. To je tako vješto radio da niko i nikada nije posumnjao da se iza pekara krije osoba koja je pronikla u dubine muslimanske jurisprudencije, arapskih jezikoslovnih, hadiskih, tefsirskih znanosti, a danasve, ovladao je visokim duhovnim spoznajama do kojih se stiže prakticiranjem mnogovrsnih duhovnih vježbi i eksercitija. Tu činjenicu potvrđuju i njegova tri djela koja je napisao i veliki broj učenika koje je odgojio.

Rad donosi, pored osnovnih biografskih podataka, i temeljne principe tesavvufskog naučavanja Somundžu-babe.

Da bismo pokazali da se zaista radilo o čovjeku koji je bio veliki učenjak i *istaknuti vitez na duhovnome putu*, izložili smo i osnovne podatke o dvojici učenjaka koji su bili učenici Somundžu-babe. Naime, riječ je o prvome šejhul-islam u Osmanskoj carevini, Mulla Fenariju i Hadži Bajramu Veliju, rodoslovniku *bajramijskog derviškog reda*.

Somundžu-baba – rođenje i porijeklo

Pravo ime Somundžu-babe bilo je Hamid ili Hamiduddin. Sam je sebi odabrao nadimak (*kun'ya*) Ebu Hamid, mada je najviše poznat po drugom nadimku, Somundžu-baba. U literaturi se Somundžu-baba spominje pod sljedećim imenima: šejh Hamid, šejh Hamiduddin, šejh Hamid Veli, Hamid Kajseri, Hamid Aksaraji, Somundžu Kodža, Etmekči Kodža.¹

¹ Ahmed Akgündüz, *Somuncu Baba ve neseb-i âlisi*, Osmanlı Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 2009, str. 30.

Autori koji su pisali o Somundžu-babi, spore se oko datuma njegova rođenja, ali se u literaturi najčešće kao godina njegova rođenja navodi 1331.² Hazreti³ Somundžu-baba rođen je u selu Akçakaya koje se nalazi u blizini Kayserija.⁴ Potječe iz veoma pobožne porodice. Njegovu ocu bilo je ime Šemsuddin Musa. Nažalost, ime i porijeklo njegove majke istraživačima života i djela šejha Hamida ostalo je nepoznato. Očevu ocu bilo je ime Abdullah, iako ni taj podatak nije posve siguran i tačan.

Poštovani Somundžu-baba vodi porijeklo od časnog poslanika Muhammeda, alejhisselam, te je preko svoje porodice njegov dvadeset i četvrti potomak.⁵

Porijeklo njegove porodice bilo je iz Azije, tačnije iz Turkeстана. Kada i koje je godine njegov otac šejh Musa Šemsuddin doselio u Kayseri nije poznato, ali period koji je prethodio rođenju šejha Hamida Velija obilježena su muslimanskim osvajanjima Anadolije, koje su vodile porijeklo iz centralnoazijskih predjela, Turkeстана i Horasana. Među vojnicima koji su bili mobilizirani u spomenutim vojnama bilo je i *ahija*⁶ koji su bili zaduženi za širenje islama u novoosvojenim krajevima. Jedna od porodica koja je pripadala *ahijama* koji su imali zadaću širenja islama na prostorima današnjeg centralnog dijela Republike Turske bila je i porodica Šejha Musaa Šemsuddina, Somundžu-babina oca.⁷

Prva saznanja iz vjerskih nauka stekao je kod svoga oca, zatim učenjaka koji su naseljavali Kayseri i njegovu okolinu. Sa sufijskim naukom susreće se posredstvom oca, šejha Musaa Šemsuddina, koji je i sam pripadao *ebhurijskom tarikatu*,⁸ čiji je osnivač bio Kutbuddin

² Resul Kesenceli, "Şeyh Hamid-i Velî hazretlerinin menkıbevi hayatından kesitler", u: *10. Somuncu Baba ve Hulusi Efendi sempozyum tebliğleri – 24 Haziran 2011*, Nasihat Yayınları, Ankara, 2012, str. 144.

³ *Hazreti* (skr. Hz.) znači poštovan, svet, ugledan. Stavljajući se ispred imena Allaha, Pejgambera, Pejgamberovih drugova, halifa ili nekih drugih osoba koje to zaslužuju. Vidi više: Abdullah Škaljić, *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, Svjetlost, Sarajevo, 1966, str. 324.

⁴ Resul Kesenceli, "Şeyh Hamid-i Velî hazretlerinin menkıbevi hayatından kesitler", str. 145.

⁵ *Ibid.*, str. 145.

⁶ *Ahije* su derviško-viteški redovi koji su, najvjerovatnije, nastali u Iranu početkom XII vijeka.

⁷ Vidjeti više u: Ahmed Akgündüz, Said Öztürk, Yaşar Baş, *Darendeli tarihi*, Osmanlı Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 2002, str. 748.

⁸ *Ebhurijski tarikat* izrastao je iz *suhreverdijskog tarikata*. Neki istraživači smatraju ga

el-Ebhuri (u. 1225). Nakon očeve smrti Somundžu-baba posjećuje Bursu, a zatim se upućuje u Šam kako bi se obrazovao u vjerskim naukama.⁹ Svoje obrazovanje započeo je u šamskom hanikahu kojeg je podigao sultan Bajazit. U Šamu je stekao poštovanje tamošnjih učenjaka, te je zauzeo zavidan položaj među vjerskim znalcima.¹⁰ Somundžu-baba nakon završetka školovanja u Šamu donio je odluku da ode u Erdebil kod šejha Alauddina el-Erdebilija. Kod spomenutog šejha stupio je u *tarikati* i postao njegov učenik, *murid*. Uz šejha je ostao do njegove smrti, 1392. Iste godine Somundžu-baba uputio se u Anadoliju. Nakon kratke posjete Kayseriju, Darendama i Aksarayu, po drugi put posjetio je Bursu i donio odluku da se u njoj nastani.¹¹

Somundžu-babin boravak u Bursi

Po dolasku u Bursu Somundžu-babu pratila je bojazan da se ne sazna njegovo pravo ime i identitet, jer nije želio iz svoje istinske skromnosti, koja je plod *melameta*¹², da se sazna da je on šejh i vjerski učenjak. Zbog toga se počeo baviti pekarskim zanatom i uzeo sebi nadimak Somundžu-baba, u značenju pekar, umjesto svog pravog

zasebnim tarikatom, dok ga većina posmatra kao *kol suhraverdijskog tarikata*. Šejh Kutbuddin Ebhuri bio je povezan i s *halvetijskim tarikatom*. (Vidjeti više u: Ahmed Akgündüz, op. cit., str. 55).

Suhraverdijski tarikati veže se za šejha Šihabuddina Suhraverdija. Šejh Suhraverdi umro je 1234. godine. Pokopan je u Eskişehiru. No, ima istraživača koji tvrde da je pokopan u Horasanu. (Ove podatke dobili smo 08. 03. 2014. od dr. Hasana Sevila, prilikom naše posjete turbetu šejha Suhraverdija u Eskişehiru, zajedno sa Zajimom Kruškom, Nerminom Šušom i Ibrahimom Dozićem).

⁹ Muhammed Akkuş, *Eş-Şejhu ve 'd-da'ijjetu 't-turkijju 'Usmanu Hulusi ed-Daredevijju*, Et-tab'atu el-ula, Nasihat Yayınları, Ankara, 2009, str. 19.

¹⁰ Resul Kesenceli, "Şeyh Hamid-i Velî hazretlerinin menkıbevi hayatından kesitler", str. 145.

¹¹ Ahmed Akgündüz, Said Öztürk, Yaşar Baş, op. cit., str. 752.

¹² *Melamet* podrazumijeva skrivanje pripadništva tesavvufskom nauku. Osoba koja prakticira *melamet* skriva od drugih ljudi svoja duhovna stanja i osobine. *Melametija* mora biti vezan samo za Allaha, dž. š. Ne nose nikakvu posebnu odjeću niti organiziraju kakve posebne svečanosti i ceremonije. Njihov je cilj postići permanentni zikir srcem. Shodno stavu *melametija*, robovanje Bogu ima dva osnovna principa: potrebitost za Istinom i slijedeenje Poslanika, a. s. *Melametija* je neprestano zauzet borbom s vlastitim *nefsom*. (Vidjeti više u: Abdülbâki Gölpınarlı: „Melamet i melametije”, u: *Znakovi vremena*, jesen-zima 2007, broj 37, str. 31).

imena.¹³ Njegove prve godine u Bursi bile su ispunjene prakticiranjem *melameta*. Prakticirao je i povremeno povlačenje u osamu (*halwa*) koja je i sastavni dio *halvetijskog tarikata*¹⁴ kojem je i pripadao. Mirno je živio, baveći se proizvodnjom i prodajom hljeba. Hljev je prodavao uz povike: *Ej vjernici, evo hljeba!*¹⁵

Njegov hljev bio je veoma ukusan i u velikim količinama prodavan. Somundžu-baba bio je omiljen kod ljudi jer je uvijek bio nasmijana i ozarena lica, i jednako se ophodio prema ljudima različitih staleža.

Izgradnja Ulu džamije u Bursi

Sultan Bajazit 1396. godine izvojevao je pobjedu nad neprijateljem kod mjesta Niğbol. Iz zahvalnosti Bogu na darovanoj pobjedi odlučio je izgraditi džamiju u Bursi. Tako je nastala Ulu džamija.¹⁶

Izgradnja je započeta u godini spomenute pobjede, a dovršena je 1399.¹⁷ Dok je trajala izgradnja, Somundžu-baba obilazio je radnike i dijelio im svoj ukusni hljev. Iste godine kada je dovršena izgradnja navedene džamije, navršavalo se stotinu godina od zasnivanja Osmanske dinastije.¹⁸ To su bila dva povoda za održavanje ceremonijalne svečanosti u Bursi, jer

¹³ (Muhammed Akkuş, op. cit., str. 20). Pogrešno je prevoditi riječ *somundžu* kao "Otac hljeba", kako je to prevedeno u djelu *Bajramije – melamije, hamzevije*. (Vidjeti više u: Edin Kukavica, *Bajramije – melamije, hamzevije*, Sedam, Sarajevo, 2009, str. 326, podnožna napomena broj 374). Ta riječ doslovno znači "pekar".

¹⁴ *Halvetijski tarikat* osnovao je 'Umar al-Halwati u Siriji (u. 1397). Čitav tarikat zasniva se uglavnom na isposništvu i duhovnoj osami (*halwa*). (Vidjeti više u: Rešid Hafizović, *Temeljni tokovi sufizma*, Bemust, Sarajevo, 1999, str. 431).

¹⁵ "Somunlar, mü'minler!" Somundžu-baba želio je da njegov hljev jedu samo ljudi koji vjeruju u Uzvišenog Boga, shodno hadisu u kojem Poslanik, a. s., poručuje da našu hranu jedu samo vjernici. (Vidjeti više u: Ahmed Akgündüz, Said Öztürk, Yaşar Baş, op. cit., str. 753). Prilikom naše posjete Bursi 09. 03. 2014, zajedno s Nerminom Šušom i Zajimom Kruškom, vidjeli smo da i danas postoji javna kuhinja pod imenom *Somuncu baba*, a koja se brine o ishrani siromaha.

¹⁶ Zanimljiva je činjanica da je jedna od osoba koja je obavljala dužnost imama u Ulu džamiji bio Sulejman Čelebi, a od mujezina spomenute džamije bio je Hazreti Uftade, duhovni vodič i učitelj šejha Mahmuda Hudaija. (Rasul Kesenceli, *Veliler ve hükümdarlar*, Nasihat yayınları, Ankara, 2013, str. 132).

¹⁷ Ahmed Akgündüz, Said Öztürk, Yaşar Baş, op. cit., str. 753.

¹⁸ Hamid Hamidettin Ateş, "Takdim", u: Ali Akpınar, *Molla Fenârî'nin Fatiha tefsiri*, Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı, Darende – Malatya, 2013, str. 12.

je i rodočelnik Osmanske dinastije gazi Osman pokopan u Bursi.

Čast predvođenja džume-namaza prema sultanovoj naredbi pripala je njegovu zetu Sejjidu Emiru Buhariju,¹⁹ koji je u to vrijeme slovio za jednog od najvećih učenjaka u Osmanskoj imperiji, pa i šire. No, Sejjid Emir Buhari je to odbio riječima: “Kako je moguće da ja predvodim klanjanje džuma-namaza, a u ovom je gradu prisutna osoba koja je *kutbu* ‘z-zeman!?’” Na sultanov upit o kome se radi, on mu je spomenuo Somundžu-babu. Nakon toga, sultan je dozvolio Somundžu-babi da predvodi obavljanje džuma-namaza.

Kada je čuo šta se dogodilo, da je izbor predvođenja obavljanja džuma-namaza pao na njega, Somundžu-baba je uz negodovanje najzad i pristao. Po obavljenom namazu Somundžu-baba održao je okupljenom skupu prigodno predavanje. Za temu je odabrao tumačenje prve sure u Kur’anu, *Fatihe*. Njegovo predavanje bilo je veoma interesantno za prisutne, među kojima su bili i istaknuti učenjaci poput šejhul-islama²⁰ Mulla Fenarija. Držanjem predavanja prisutnima pokazao je da je ovladao tefsirskim, pravnim i jezičkim znanostima, ali je otkrio i da mu je data spoznaja koju sufi je i Bogu predani stječu prakticiranjem pobožnih djela i bliskošću Uzvišenom Bogu.²¹ Okupljenima se svidjelo

¹⁹ Sejjid Emir Buhari rođen je 1368. godine u Buhari. Bio je porijeklom od *Ehli-bejta*, tj. od Muhammedova, a. s., potomstva. Oženio se Hundom, kćerkom sultana Bajazita. Pripadao je *kubravijskom tarikatu* kojeg je osnovao Nedžmuddin Kubra. Umro je 1429. godine u Bursi. Tu je pokopan, a dženazu namaz po vlastitoj želji klanjao mu je šejh Bajram Veli. (Vidjeti više u: Ahmed Akgündüz, Said Öztürk, Yaşar Baş, op. cit., str. 753).

²⁰ Budući da je leksem koji se odomaćio u našoj leksici, mi ga koristimo kao kovanicu jer se tako najlakše deklinira: šejhul-islam, šejhul-islama, šejhul-islam, itd.

²¹ Vidjeti više u: Hamid Hamidettin Ateş, op. cit., str. 13.

Tokom hutbe rekao je da *Fatiha* ima sedam tumačenja. Njeno prvo značenje, koje je iznio Somundžu-baba pred prisutne, bilo je svima shvatljivo. Drugo tumačenje shvatili su samo učeni. Ostala tumačenja niko nije mogao shvatiti. (Vidjeti više u: Hamid Hamidettin Ateş, op. cit., str. 13–14.; Elmedin Čičiković, „Turbe Somundžu-babe u Aksarayu”, u: *Kelamu'l Šifa'*, vol. 9, br. 36/37, 2013, str. 28). U naprijed citiranome članku autora Elmedina Čičikovića iznosi se stav da je Somundžu-baba pokopan u Aksarayu. Međutim, literatura na turskome jeziku koja problematizira život i djelo Somundžu-babe iznosi podatak da je prihvatljivije i argumentiranije mišljenje onih istraživača koji tvrde da je Somundžu-baba pokopan u gradu Darendi. U tekstu „Turbe Somundžu-babe u Aksarayu”, uopće se ne iznosi mišljenje o njegovom pokopavanju u Darendama, a koje je i meritornije.

U djelu *Bajramije – melamije, hamzevije* također se tvrdi da je Somundžu-baba pokopan u Aksarayu. (Vidjeti više u: Edin Kukavica, op. cit., str. 324–325, /podnožna napomena broj 373/). Jedna od stvari koju smo primijetili u naprijed citiranome djelu jeste, da

predavanje te, pitajući se ko je taj predavač, saznali su da je posrijedi ona svima poznata osoba koja je ulicama Burse prodavala svoj ukusni hljeb, Somundžu-baba.

Osjetivši strah da će mu porasti slava i reputacija u Bursi, Somundžu-baba nakon održanog predavanja u Ulu džamiji, napustio je grad sa svojim najbližim učenikom i *muridom* Hadži Bajramom Velijem. Napuštanjem Burse uputili su se u Aksaray. U Aksarayu je ostao i Somundžu-babin sin Baba Jusuf Hakiki. Odatle se Somundžu-baba uputio zajedno sa sinom Halilom Taybijem i Hadži Bajramom Velijem u časnu Mekku da obavi petu islamsku dužnost, hadž. Po obavljanju hadža Hadži Bajram Veli uputio se po zapovijedi Somundžu-babe u Ankaru, a Somundžu-baba nastanio se u Darendama,²² u kojem je nastavio živjeti sa svojim sinom Halilom Taybijem.²³ Postoje i mišljenja da je Somundžu-baba umro u Aksarayu i da je tamo pokopan, no neki istraživači argumentirano su osporili to mišljenje i dokazali da je Somundžu-baba pozne godine svoga života proveo u Darendama i da je tamo preselio, 1412. godine.²⁴

Somundžu-babina tesavvufska naučavanja

Svoja prva saznanja i dodire sa tesavvufskim naukom, kako smo i rekli, ostvario je preko svoga oca, šejha Šemsuddina Musaa, koji je bio pripadnik *ebhurijskog tarikata*. Istovremeno je učio i pred drugim istaknutim učenjacima iz okoline Kayserija. Bio je veoma vrijedan i marljiv učenik.²⁵

U tom periodu u Anadoliji su živjeli i djelovali veliki zaljubljenici u sufijski nauk. Među njima se posebno isticao Davud Kajseri, koji je bio učitelj u prvoj medresi koja je podignuta u Osmanskom carstvu, u

je autor u bibliografiju uvrstio rad turskoga istraživača Murata Sertoğlua, *Bektaşlılık ne dir?* (Istanbul, 1969). No, čitajući djelo, stekli smo dojam da se autor vjerovatno nije direktno koristio djelom Murata Sertoğlua, već indirektno preko djela Džemala Čehajića, *Derviški redovi u jugoslovenskim zemljama* (Orientalni institut, Sarajevo, 1986). Ovo se može pretpostaviti i na osnovu sâmoga naslova djela Murata Sertoğlua, koje je u spomenutoj knjizi, s aspekta pravopisa turskoga jezika, pogrešno napisano.

²² Rasul Kesenceli, *Velîler ve hükümdarlar*, Nasihat yayınları, Ankara, 2013, str. 126.

²³ Musa Tektaş, «Somuncu baba hazretleri ve tavsiyeler» u: *Gönülden gönüle*, Nasihat yayınları, İstanbul, 2012, str. 164.

²⁴ Ahmed Akgündüz, op. cit., str. 83–88.

²⁵ Ibid., str. 55.

Izniku, 1331. godine. On je bio promotor djela i tesavvufskog naučavanja šejha Ibn 'Arebija.²⁶ Pored Davuda Kajserija, bilo je i drugih sufija koji su pisali djela i komentare na velika i poznata djela iz tesavvufa. Naročito je njegovan nauk šejha Ibn 'Arebija. Dakle, Somundžu-baba obrazovao se u jednoj intelektualnoj klimi koja je njegovala tesavvufska naučavanja, što je i vidno utjecalo na misaonu orijentaciju šejha Hamida Velija, Somundžu-babe.

Kao što smo i ranije naveli, nakon očeve smrti Somundžu-baba zaputio se u Šam, gdje je boravio neko vrijeme obrazujući se na polju islamskih nauka. U Šamu je boravio kod nakšibendijskog šejha Šadija Rumija. Iz Šama se upućuje, kako smo i spomenuli, kod šejha Alauddina Erdebilija, kod koga je boravio sve do njegove smrti, 1392. godine.^{*27}

Somundžu-baba je i postao nasljednik šejha Alauddina Erdebilija. U izvorima se navodi i njegov susret s hazreti Hidrom, od kojeg se obilno okoristio. Zbog spomenutog susreta s hazreti Hidrom u literaturi se nailazi na podatak da je Somundžu-baba bio i *uvejsijsa*.²⁸ No, najveći broj istraživača tvrdi da je Somundžu-baba bio pripadnik prvenstveno *halvetijskog tarikata*, jer je njemu pripadao i njegov šejh Alauddin Ali Erdebili.²⁹

²⁶ Davud Kajseri napisao je i jedan komentar Ibn 'Arebijevog djela *Fususul-hikem*. (Seyyed Hossein Nasr, *Živi sufizam*, s engleskog preveo: Enes Karić, Naučnoistraživački institut "Ibn Sina", Sarajevo, 2004, str. 145).

Šejh Ibn 'Arabi na putu u Mekku upoznao se s hadžijama iz Konye i Malatye. U periodu od 1204. do 1230, dok je boravio u anadolskim gradovima: Malatyi, Konyi, Aksarayu i Sivasu, stekao je blagonaklonost seldžučkog sultana Gijasuddin Kejkavusa. Narednih godina Šejh Ibn 'Arabi putovao je u Kuds, Kairo i Mekku. U Konyu se vratio 1209/1210. Iste godine u tom gradu napisao je svoje djelo *Risaletu l-envar*. Na širenje učenja Ibn 'Arabija utjecala su djela koja je napisao njegov najznačajniji učenik, Sadruddin Konyavi. (Vidjeti više u: Ekmeleddin İhsanoğlu, *Osmanlije i nauka*, s turskog prevela: Samira Osmanbegović-Bakšić, FIN i El-Kalem, Sarajevo, 2006, str. 99, 100).

²⁷ Ahmed Akgündüz, op. cit., str. 56.

²⁸ *Uvejsije* su osobe koje nemaju u fizičkome smislu duhovnog vodiča, već im je vodič jedan od evlija, Allahov prisni prijatelj, koji ih duhovnim putem (*ma'nan*) odgaja. Ime duguju Uvejsu el-Kareniju, radijallahuanhu, koji nikada nije vidio Poslanika, alejhis-selam, ali je bio duhovnim putem povezan s njim. Od grupe *uvejsija* najpoznatiji su: Šah Muhammed Nakšibend, Hasan Harkani, šejh Feriduddin Attar. (Vidjeti više u: Džemal Salkić: *Vejsil Karani*, Nakšibendijska tekija Pehare – Bedevijska tekija Piljužići, Zenica – Tešanj, 2003, str. 58). Ove *uvejsije* treba razlikovati od istoimenog tarikata koji je nastao u Americi tokom prošloga vijeka.

²⁹ Erdebil je u XIII vijeku bio unutar Azerbejdžana. U tom periodu važio je za važan

Prenosi se da je Somundžu-baba rekao: “Na našem duhovnom putu (*seyr-i suluk*) riječi *la ilahe illallah*, nakon obavljanja svih propisanih i dobrovoljnih ibadeta, obreda, bilo da se čovjek zadesi na putu ili je kod kuće, i noću i danju, izgovaraju se neprestano, tiho i sa žarkim ljubavnim ushićenjem. Ovaj naš put jedan je od najispravnijih puteva koji vode Uzvišenom Allahu.”³⁰ Mnogo je insistirao na izgovaranju riječi *la ilahe illallah*.

Savjetujući svoje učenike, govorio im je da se moraju u potpunosti posvetiti razmišljanju o Uzvišenom Allahu i na taj način održavati vezu s Njim. Također, Somundžu-baba insistirao je u svojim savjetovanjima učenicima da nikome ne čine nepravdu, bez obzira da li se radilo o čovjeku, biljci ili pak životinji. Potcrtavao je važnost pokajanja i na njegovu bitnost neprestance je upozoravao svoje učenike. Među savjetima Somundžu-babe pronalazimo i riječi koje apostrofiraju značaj čistoće i održavanja lične higijene i čistoće mjesta u kojem se prebiva.

Poznato je 11 savjeta koje je uputio svojim učenicima i sljedbenicima, te prijateljima i ljudima koji su ga poznavali: (1) Neka se boje Allaha, gdje god bili, i kad su skriveni i kad su /od svijeta/ viđeni. (2) Neka malo jedu, malo pričaju i malo spavaju. (3) Neka se ne miješaju sa svjetinom. (4) Neka se drže podalje od svih loših i nevaljalih stvari. (5) Neka uvijek izbjegavaju pohlepu. (6) Neka se ne nadaju u druge ljude. (7) Neka se ostave svih pokuđenih stvari (8) Neka se ukrase pohvalnim osobinama. (9) Neka ne slušaju /lošu i prezrenu/ poeziju i pjesme. (10) Neka se ne odvajaju od skupine vjernika, ukoliko imaju stav različit od njihova. (11) Neka ne uzimaju nijedan zalogaj koji je sumnjiv, pa makar i umrli od gladi.³¹

Iz navedenih savjeta koje je Somundžu-baba upućivao svojim učenicima, prijateljima i onima koji su bili vjerne pristalice i sljedbenici njegova nauka, uočavamo da je insistirao na moralnom izgrađivanju i duhovnom usavršavanju, jer je čovjek kao individua ključan u izgradnji

trgovački centar u koji su dospijevali ljudi sa svih strana. Jedan od istaknutih velikana *halvetijskog tarikata*, Ibrahim Zahid Gejlani ovlastio je šejha Safijuddina Erdebilija za svoga naslijednika. On je za svog naslijednika odredio Sadruddina Erdebilija, dok je potonji za svog naslijednika uzeo Alija Alauddina Erdebilija, koji je bio i Somundžu-babin šejh. (Vidi više u: Ahmed Akgündüz, op. cit., str. 59–60).

³⁰ Ibid., str. 441.

³¹ Ahmed Akgündüz, Said Öztürk, Yaşar Baş, op. cit., str. 756.; Musa Tektaş, op. cit., str. 170–176.

moralno stabilnog društva i zajednice. Iz njegovih savjeta i duhovnih oporuka zaključujemo da je kao pročelnik *tarikata* savjetovao ne samo svoje *muride* i duhovne učenike nego i svoje prijatelje i poznavaoce, a što znači da područje njegova odgojnog djelovanja nije obuhvatalo samo uži krug njegovih učenika, nego se protezalo i na druge, a to odaje brižnost Somundžu-babe za spasenje i duhovno usavršavanje svih ljudi. Na osnovu toga možemo donijeti zaključak da je Somundžu-baba bio i narodni prosvjetitelj i filantrop. Naprosto, bilo mu je stalo do spasenja svih ljudi.

Kako smo ranije spomenuli, njegov život u Bursi bio je zaodjeven *melametom*. Čak i kao pekar djelovao je na polju odgajanja ljudi. Koristio se svakom prilikom da upućuje savjete i duhovne napatke svojim mušterijama. Duhovna nadavanja i eksercitije koje je “propisivao” svojim učenicima za njihov duhovni napredak obuhvaćale su prvenstveno maksimalno zadovoljenje propisa vjere, ali pored tog općenitog zahtjeva, tražio je i pridržavanje slijedećih stvari:

- I. Insistirao je na obavljanju dobrovoljnih namaza koji su obuhvatali klanjanje *išrak-namaza*³² te *duha-namaza*³³ od šest rekata. Poslije podnevnog namaza inače se klanjaju dva rekata dobrovoljnog namaza, no Somundžu-baba zahtijevao je od svojih učenika da obavljaju četiri rekata. Poslije akšam-namaza savjetovao je uz klanjanje redovnih dvaju rekata, dodavanje još šest rekata *evvabin-namaza*.³⁴ Nakon klanjanja jacijskog namaza, po preporuci Somundžu-babe, potrebno je klanjati četiri rekata dobrovoljnog namaza, a nakon vitr-namaza još dva rekata na kojima se uče kur’anska poglavlja *Ez-Zilzal* i *El-Kafirun*. Svakog petka obavlja se 12 rekata dobrovoljnog namaza danju, ili četiri rekata *tesbih-namaza*³⁵ noću.

³² Išrak-namaz jeste namaz koji se klanja po izlasku sunca.

³³ Duha ili jutarnji namaz klanja se od izlaska sunca, pa do pred podnevnu molitvu. Također, spada u dobrovoljne namaze.

³⁴ Također, i ovaj namaz spada u dobrovoljne. Boravkom u Turskoj uočio sam da mnogi stariji Turci posjeduju običaj redovnog obavljanja ovog namaza.

³⁵ Tesbih-namaz također je jedan od dobrovoljnih molitvi. Sastoji se od četiri rekata, na kojima je dužnost proučiti 300 puta slijedeći zikir: *Subhanallah, velhamdulillah, ve la ilahe illallahu vallahu ekber*.

2. Što se tiče posta, Somundžu-baba preporučivao je post ponedjeljkom i četvrtkom, te post 13., 14., i 15. dana lunarnih mjeseci.³⁶ Pored spomenutog, zahtijevao je i post šest dana u hidžremskom mjesecu ševvalu, te po prvih deset dana mjeseca zu 'l-hidždžeta i muharrema.
3. Svako jutro, po preporuci Somundžu-babe, uči se najmanje stotinu ajeta iz Kur'ana i poglavlje *Ja-Sin*. Svaku večer dužnost je proučiti kur'anska poglavlja: *Es-Sedžde*, *Ja-Sin*, *Ed-Duhan*, *El-Vaki'a* i *El-Mulk*.³⁷

Pored navedenog obaveza je bila učiti i *evrade* koje je sastavio Somundžu-baba.

Somundžu-baba, kako smo već naveli, iskazivao je snažnu sklonost ka izučavanju nauka najvećeg duhovnog učitelja Ibn 'Arebija.³⁸

Šejh Hamid Veli Somundžu-baba svoje tarikatske i tesavvufske sklonosti prenosio je i na svoje učenike. Naročito je poentirao važnost i bitnost samoprijekora i *melameta*. Shodno nauku *halvetijskog tarikata*, Somundžu-baba savjetovao je svoje slijedbenike da prakticiraju isposništvo i, s vremena na vrijeme, izoliranje od svijeta u osamu. No, nikada Somundžu-baba od svojih učenika nije zahtijevao potpunu apstinenciju od materijalnih dobara, već im je savjetovao bavljenje nekim zanatom i osnivanje porodice. Shodno Somundžu-babinom viđenju, istinska apstinencija od materijalnih dobara jeste u tome da čovjek nije srcem vezan za njih, da posjeduje materijalna dobra, a ne "da ona njega posjeduju", te da dopusti da ga ona odvrću od konstantnog, srčanog kontempliranja o Uzvišenom Bogu i Njegovoj veličini i svemoći.

Somundžu-babina djela

Neki istraživači koji su za polje svojih istraživanja odabrali život i djelo Somundžu-babe, tvrde da je do njih dospio veoma mali broj djela koja je on napisao, ali zaključuju da to ne mora biti znak da Somundžu-

³⁶ Lunarni mjeseci jesu mjeseci hidžremske godine koja broji 354 ili 355 dana. Sami hidžremski mjeseci broje 29 ili 30 dana.

³⁷ Ahmed Akgündüz, Said Öztürk, Yaşar Baş, op. cit., str. 756.

³⁸ Samir Beglerović, "Izazovi nakšibendijske tradicije za savremenu bosanskohercegovačku omladinu", u: *Takvim za 2014. godinu*, El-Kalem, Sarajevo, 2014, str. 180.

baba nije pisao, već su se možda neka djela Somundžu-babe vremenom i zagubila.³⁹ U literaturi se navode sljedeća djela za koja se tvrdi da ih je napisao Somundžu-baba: *Şerh-i hadis-i erba'în*, *Zikir risalesi* i kao posljednje *Silah'ul-mürîdîn*.⁴⁰ Njegova djela, kritički promatrana, dokazuju da se zaista radilo o jednome velikom učenjaku i duhovnom učitelju. Kritičko čitanje djela Somundžu-babe pokazuje i to da je on ovladao i poznavanjem jezikoslovnih znanosti, pored teoloških i tesavufskih, kojima se prvenstveno bavio. Osvrnut ćemo se ukratko na sadržaj spomenutih djela.

a) *Şerh-i hadis-i erba'în* (Komentar četrdeset hadisa)

Imajući u vidu hadis, izreku Muhammeda, a. s., da onaj koji zapamti četrdeset hadisa i drugima ih prenese zaslužiti će njegov zagovor na Sudnjem danu, Somundžu-baba zgotovio je jednu knjižicu, bolje reći poslanicu, u kojoj je ukratko prokomentirao četrdeset hadisa.

Od četrdeset hadisa koji se nalaze u spomenutoj poslanici, šesnaest su zabilježili i Buhari i Muslim. Od ostalih hadisa koje je Somundžu-baba zabilježio, pet je preuzeo iz Buharijeve zbirke, a jedanaest iz Muslimove, a preostalih osam nalaze se u Sunenima.⁴¹

b) *Zikir risalesi* (Poslanica o spominjanju Allaha)

U spomenutoj poslanici objašnjava se značaj upućivanja i vrijednost spominjanja Uzvišenog Allaha. Poslanica je podijeljena na šest poglavlja u kojima se tretiraju različite teme o spominjanju Uzvišenog Boga.⁴²

c) *Silāh'ul – mürîdîn* (Oružje onih koji su kročili na duhovni put)

Ovo djelo predstavlja zbirku dova i zikrova koje su po Somundžu-babinom mišljenju bivale najdjelotvornije za duhovnu izgradnju i savladavanje iskušenja onih koji su tek zakoračili na duhovni, derviški put, a koji je podrazumijevao neprestanu borbu protiv iskušenja koja

³⁹ Ahmed Akgündüz, op. cit., str. 74.

⁴⁰ Ibid., str. 75–83.

⁴¹ Ibid., str. 75; Şejh Hamid-i Veli, *Kırk hadis*, za štampu pripremio: Enbiya Yıldırım, Nasihat Yayınları, İstanbul, 2012.

⁴² Ahmed Akgündüz, op. cit., str. 79.

naviru u ljudska srca. Somundžu-baba na prvo mjesto stavio je dove koje se spominju u časnoj Božijoj Knjizi, Kur'anu. Poslije tih dova naveo je dove koje je učio i preporučivao Božiji poslanik Muhammed, alejhisselam. Bilježe se i riječi Somundžu-babe da su to najvrednije dove koje čovjek može učiti.⁴³

Somundžu-babini učenici

Somundžu-baba imao je mnogo učenika, no najpoznatiji su bili šejhul-islam Mulla Fenari i šejh Bajram Veli, koji je postao i zvanični nasljednik Somundžu-babe. Među ostale učenike spadaju: šejh Šudža'uddin Karamani, Larendeli šejh Muzaferuddin, Karašemsuddin, Muslihuddin Karamani i mnogi drugi.⁴⁴

U nastavku ćemo opisati, u kratkim crtama, Mulla Fenarija i šejha Bajrama Velija, kao najizraslije učenike šejha Hamida Velija, Somundžu-babe.

Šejhul-islam Mulla Šemsuddin Fenari

Puno ime Mulle Fenarija jeste Šemsuddin Muhammed bin Hamza el-Fenari. Rođen je 1350. godine u selu Fener u blizini Burse. Na bolji svijet preselio je 1430. Pokopan je u Bursi, pored džamije koju je lično izgradio. Živio je u periodu vladavine osmanskih sultana: Orhana Gazija, Murata I, Bajazita I, Čelebi Mehmeda i Mehmeda II.

Školovao se u Egiptu, ali je prva saznanja dobio od oca Hamze, koji je bio *halifa*⁴⁵ šejha Sadruddina Konyavija. Obrazovao se pred mnogim učenjacima, među kojima su bili, na prvome mjestu, Somundžu-baba, Alauddin el-Esved, El-Babarti i drugi.

Nakon što je kod oca stekao početno obrazovanje, otišao je u Iznik kod Alauddina el-Esveda, pred kojim je proučavao djela: *El-Mugni* Ibn Kudame iz hanbelijskog fikha i *El-Vikaja*, djelo iz muslimanske jurisprudencije koje je napisao Burhanuš-Šeri'a Mahmud b. Sadruš-Šeri'a. U medresi u kojoj je omiljeno bilo izučavanje Ibn 'Arabija, školovao se i Mulla Fenari. Nakon Davuda el-Kajserija bio je najveći promotor

⁴³ Ibid., str. 83.

⁴⁴ Ibid., str. 74.

⁴⁵ Nasljednik šejha u sufizmu.

Ibn 'Arebijeva djela.⁴⁶ Nakon što je završio obrazovanje kod Alauddina el-Esveda, otišao je kod Mevlane Džemaluddina Aksarayija,⁴⁷ kod kojeg je stekao idžazet. Nakon toga otišao je u Kairo kod El-Babartija.⁴⁸

Posebnu pažnju u toku školovanja posvećivao je tefsiru, hadisu, fikhu, ilmul-kelamu, tesavvufu, filozofiji, logici i arapskom jeziku. Po povratku u Bursu radio je istovremeno kao učitelj u medresi i kao šerijatski sudija u Bursi, istovremeno preklapajući dvije dužnosti deset godina.

Tesavvufska saznanja, pak, dobijao je od oca koji je i sam bio promotor djela i nauka Ibn 'Arabija. No, temeljna tesavvufska saznanja dobio je od duhovnog učitelja i vodiča, Somundžu-babe koji je odgojio i šejha Bajrama Velija. Povremeno se bavio prizvodnjom svile kako bi se prehranio. Posebno je vodio brigu da se hrani od onoga što stekne vlastitim radom.

Nakon smrti Somundžu-babe, na njegovo mjesto došao je šejh Bajram Veli, kome je Mulla Fenari nastavio dolaziti na predavanja i slijediti svoj duhovni put.⁴⁹

Za vladavine sultana Murata II postao je prvi šejhul-islam i na tom položaju bio šest godina. Bio je istinski poštovalac knjige. Smrću je iza sebe ostavio biblioteku sa preko 10.000 knjiga.⁵⁰ Prema Aydın Yıldırmu i Edipu Yılmazu, napisao je 18 djela. Među najvažnija djela

⁴⁶ Mustafa Aşkar, op. cit., str. 4.

⁴⁷ Džemaluddin Aksaraji bio je unuk poznatog teologa, komentatora Kur'ana i učenjaka Fahrudina Razija.

⁴⁸ Navodi se i kazivanje prema kojem je Mulla Fenari odbio prihvatiti predanje u kojem stoji da ne truhnu tijela učenjaka koji su postupali shodno svom znanju. Da bi se u to uvjerio, otkopao je mezar svog učitelja El-Esveda i vidio da je njegovo tijelo čitavo. Tad je čuo tih glas koji ga pita je li uvjeren u istinitost predanja, nakon čega je oslijepio. Pogođen tom nevoljom, dugo je upućivao dovu svome Gospodaru da mu vrati vid. Jedne večeri u snu je vidio Poslanika, a. s., kako mu zapovijeda da protumači suru *Ta-ha*, a on mu se požalio da nije u stanju to uraditi jer je slijep. Muhammed, a. s., izvadio je jedan ružičasti rubac i stavio ga na njegove oči. Nakon toga, Mulla Fenariju vratio se vid. Kada se probudio, rubac mu je i dalje bio na očima. Kasnije je ostavio oporuku da ga, kad umre, pokopaju s tim rupcem preko oči. Ubrzo je, iz zahvalnosti Uzvišenom Allahu, obavio je hadž (prema: Aydın Yıldırım, Edip Yılmaz, *İlk Osmanlı şeyhülislâmi Molla Fenâri*, dostupno na: http://ktp.isam.org.tr/pdfdrq/D00033/1995_c31/1995_c31_3/1995_c31_3_YILDIRIMA_YILMAZE.pdf, str. 5 (posjećeno, 29. XII 2013).

⁴⁹ Rasul Kesenceli, *Veliler ve hükümdarlar*, Nasihat yayınları, Ankara, 2013, str. 126.

⁵⁰ Ali Akpınar, op. cit. str. 14., 15.

spada njegov komentar prve sure u Kur'anu, *Fatihe* pod nazivom *Ajnu l-'ajān*⁵¹. To djelo napisao je zahvaljujući predavanju koje je čuo od Somundžu-babe kada je tumačio Fatihu u Ulu džamiji u Bursi.

Imao je mnogo učenika, među kojima su bila i neka zvučna imena iz područja islamskih znanosti, kao što su Šemsuddin Muhammed el-Buhari, Ibn Hadžer el-Askalani,⁵² Ja'kub el-Esfer i drugi. Zanimljiv je podatak da je svojeručno napisao idžazet Ibn Hadžeru el-Askalaniju i uručio mu ga dok je boravio u Egiptu. Međutim, još je zanimljivija činjenica da mnogi "učenjaci" s naših prostora, za koje tesavvuf nije izvorna islamska nauka, prikrivaju raspravu *Inba' el-gumr bi-anba' el-'umr* i izostavljaju ga iz popisa Ibn Hadžerovih djela. U navedenom djelu čuva se podatak o uručenju idžazeta i veze između Mulle Fenarija, koji je propagirao učenja Ibn 'Arebija i velikog poznavaoća Poslanikovih, alejhisselam, hadisa i Sunneta, Ibn Hadžera.

Šejh Bajram Veli⁵³

Šejh Bajram Veli rođen je u selu Solfasol,⁵⁴ u blizini današnje Ankare. Njegovo pravo ime bilo je Nu'man, ali je poznatiji pod imenom Bajram Veli.⁵⁵ Svoje teološko obrazovanje započeo je u ankarskoj Kara medresi, u kojoj je potom i radio kao profesor. Svoju profesorsku karijeru nastavio je u Bursi, u Çelebi Sultan medresi. Prijateljovanje sa Somundžubabom otpočelo je u Kayseriju i trajalo je do Somundžubabine smrti u Darende.

⁵¹ *Izvor svih izvora.*

⁵² Poznati hadiski učenjak koji je napisao djela: *Bulugul-meram*, *Tehzibut-tehzib*, *El-Isabe fi temjizis-sahabe* i nadasve poznati komentar *El-Sahiha* Imama Buharije pod naslovom *Fethul-Bari*.

⁵³ Pri izradi ovog rada, podatke o šejhu Bajramu Veliju namjeravali smo preuzeti, između ostalog, i iz nepotpisanoga članka *Bajramije*, objavljenog u *Kelamu'l Šifa'* (broj 4, januar 2005.), ali smo odustali jer smo uočili da je tekst preuzet iz djela Džemala Čehajića, *Derviški redovi u jugoslovenskim zemljama* (str. 187. i dalje), iako u spomenutom članku nije naznačen izvor odakle su informacije preuzete.

⁵⁴ U literaturi se nailazi i na drugo ime istoga sela: *Zü'l-Fadl*. (Rasul Kesenceli, *Veliler ve hükümdarlar*, str. 146).

⁵⁵ Ime Bajram dao mu je, kako literatura kazuje, sam Somundžu-baba. Naime, on je Somundžubabu posjetio za vrijeme Kurban-bajrama. Kada ga je Somundžu-baba upitao za ime, on je odgovorio da se zove Nu'man, a onda mu je Somundžu-baba kazao da je njegovo novo ime Bajram. (Ibid., str. 147.)

Šejh Bajram Veli postat će osnivačem novoga *tarikata*, koji je i dobio ime po njemu, *bajramijski tarikat*.

Posmatrano iz ugla nasljeđivanja i zikra, smatra se da je *bajramijski tarikat* nastao miješanjem i prožimanjem *nakšibendijskog* i *halvetijskog tarikata*. Posredstvom njihova prakticiranja bezglasnoga zikra (*al-zikr al-hāfī*), istraživači na polju tesavvufa nalaze vezu ovog reda s *nakšibendijskim*, a u pogledu duhovne genealogije (*al-silsila*) i insistiranja na prakticiranju *melameta* dovode ga u vezu sa *halvetijskim tarikatom*.⁵⁶

Nakon smrti šejha Bajrama Velija red se nastavio u dvama različitim formama posredstvom dvojice njegovih učenika: Akšemsuddina⁵⁷ i Bursali Omer-dede. Akšemsuddin je usvojio prakticiranje glasnoga zikra (*al-zikr al-džahrī*), a Omer-dede bezglasni (*al-zikr al-hāfī*).⁵⁸

Sljedbenici i pristalice Akšemsuddina zbog posebne organizacije prozvani su kao posebni red po imenom *bajramije-šemsije*. Omer-dedeovi učenici napustili su život u tekijama, posebnu odoru, *vir dove* i zikr. Akcent su stavili na *melamet*, te su prozvani kao *bajramije-melamije* ili *bajramije-šetarije*.

Docnije će nastati i treći ogranak koji će dobiti ime *džilvetijski red* po svome osnivaču Muhammedu Džilveti Pir Uftadeu. Kasnije će ovaj red po Mahmudu Hudaiju biti prozvan kao i *red hudaija*.⁵⁹

* * *

Naša domovina Bosna i Hercegovina osvojena je od sultana Fatiha 1463. godine, te se našla pod vlašću jedne od u povijesti najvećih islamskih imperija. Nakon osvajanja, stanovništvo u Bosni postepeno

⁵⁶ Džemal Čehajić, op. cit., str. 187.

⁵⁷ Akšemsuddin, (Akšeyh – Bijeli šejh) posjednik znanja (*‘ilma*) i spoznaje (*‘irfana*), sufija i evlija, rođen je 1390. u Šemu (Şem’da). Njegovo pravo ime bilo je Mehmed ili Mehmed Šemsuddin. Porijeklo njegova oca veže se za Ebu Bekra, radijallahuanhu, preko velikog sufije Šihabuddin Suhraverdija, koji je živio za vrijeme vladavine ‘Abbasija. Ime njegova oca bilo je Šerefuddin Hamza, mada je poznatiji po nadimku Kurtboğan (Davitelj vukova). Dok je bio još u sedmoj godini života, sa svojom porodicom preselio se u Anadoliju, u nahiju Kavak u Amasiji. U Ankari je dao bejat šejhu Hadži Bajramu Veliju. Osnivač je kola šemsi unutar *bajramijskog tarikata*. Njegov mezar nalazi se u mjestu Göynük. (Rasul Kesenceli, *Veliler ve hükümdarlar*, str. 159).

⁵⁸ Džemal Čehajić, op. cit., str. 187.

⁵⁹ Ibid.

počinje primati islam i dolaziti u dodire sa sufizmom. Sufizam u Bosni i Hercegovini širen je posredstvom misionara koje je poslao sultan Fatih, koji je i sam bio učenik šejha Akšemsuddina. Duhovna genealogija (*silsila*) šejha Akšemsuddina doseže do poštovanog Somundžu-babe posredstvom njegova učitelja i *muršida* šejha Hadži Bajrama Velija. Navedeni podatak ima zasigurno i značaj za našu domovinu i izučavanje islamske, napose sufijske tradicije ovih prostora.

Zaključak

Literatura o Somundžu-babi pokazuje da se zaista radilo o ličnosti koja je bila ukrašena dubokim poznavanjem mnogih znanstvenih, islamskih disciplina. Pored toga, Somundžu-baba važio je za velikana tesavvufskog nauka, a što dokazuje sam način njegova života, djela koja je napisao i učenici koje je odgojio i ostavio iza sebe da služe ljudima na mnogovrsne načine. Naime, mnogi od Somundžu-babinih učenika bili su “obični ljudi”, tj. nisu spadali među istaknute muslimanske učenjake ili pak vladajuću elitu. Bili su pretežno zanatlije i poljoprivrednici, ali su zato duhovno izgrađene osobe koje su čitavim svojim bićem bili na usluzi (*hizmet*) svim Allahovim stvorenjima. No, među učenicima Somundžu-babe nalazimo i velike muslimanske znalce, poput Mulle Fenarija, koji je bio prvi šejhul-islam Osmanske imperije. Pored toga, Mulla Fenarijev život bio je prožet skromnošću i potpunom posvećenošću nauci. Bilježi se u literaturi da se Mulla Fenari bavi preradom svile kako bi se prehranjivao. Sve ove činjenice svjedoče i o veličini samoga Somundžu-babe kao njegova učitelja.

Somundžu-baba nije rodoslovnik nekog od *tarikata*. Bio je i do kraja života ostao pripadnik *halvetijskog tarikata*, ali je zato bio duhovni vođa i učitelj šejha Bajrama Velija, koji važi za osnivača *bajramijskog tarikata*. Možemo slobodno konstatirati da je *bajramijski tarikat* jedan od mladaraka koji je iznikao iz sjemena koje je zasijao poštovani šejh Hamid Veli, Somundžu-baba.

Nakon smrti šejha Bajrama Velija, *tarikat* se razgranao na dvije strane, posredstvom njegovih učenika Akšemsuddina i Bursali Omer-dede. Kroz povijest će izniknuti i treći mladarak iz ovoga “tarikatskog stabla” pod imenom *džilvetije*.

Lines from the life of Shaykh Hamid-i Veli

Summary

The paper presents basic information on the life of shaykh Hamid-i Veli, better known as Somuncu Baba. Shaykh Hamid-i Veli belonged to the *Halveti Sufi Order*, whose basic postulates are: asceticism and strengthening spiritual relations with dear God by means or retiring to occasional seclusion (*halwa*). With these principles Somuncu Baba practiced the principle of *melamet*, meaning hiding one's own *tasawwuf identity* in public. Somuncu Baba was considered to be a serious great of *tesawwuf*, which is proven by his very lifestyle, by papers he wrote and many students he taught and left behind to serve others in various ways. Amongst his students we find great Islamic scholars such as Mulla Fenari, who was the first Shaykh-al-Islam of the Ottoman Empire. Somuncu Baba was not a founder of a *tariqa*. Whole his life he was a member of the *Halveti tariqa*, but he was a spiritual leader and teacher of Shaykh Bayram-i Veli, who is considered an eponym of the *Bayrami tariqa*. We can safely assume that the *Bayrami tariqa* "one scion grown from the seed planted by respected Shaykh Hamid-i Veli, Somuncu Baba".

Key words: Shaykh Hamid-i Veli (Somuncu Baba), Shaykh Hajji Hamid-i Veli, Mulla Fenari, Ulu Mosque, Bursa, Darende, *tasawwuf*, *melamet*, The *Halveti tariqa*, The *Bayrami tariqa*

Izvori

- Akgündüz, Ahmed: *Somuncu Baba ve neseb-i âlisi*, Osmanlı Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 2009.
- Akgündüz, Ahmed; Said Öztürk; Yaşar Baş: *Darende tarihi*, Osmanlı Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 2002.
- Akkuş, Muhammed: *Eş-Şejhu ve 'd-dâ'ijjetu 't-turkijju 'Usmānu Hulūsi ed-Dārendevī*, Et-tab'atu 'l-ula, Nasihat Yayınları, Ankara, 2009.
- Akpınar, Ali: *Molla Fenârî'nin Fatihâ tefsiri*, Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı, Darende – Malatya, 2013.
- Aşkar, Mustafa: *Osmanlı deletinde alim-mutasavvif prototipi olarak; ilk şeyhülislam Molla Fenârî ve tasavvuf anlayışı*, dostupno na: <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/37/782/10064.pdf>, (posjećeno 30. XII 2013).
- Ateş, Hamid Hamidettin: "Takdim", u: Ali Akpınar, *Molla Fenârî'nin Fatihâ tefsiri*, Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı, Darende – Malatya, 2013.
- "Bajramije" u: *Kelamu'l Şifa'*, januar 2005., broj 4.

- Beglerović, Samir: “Izazovi nakšibendijske tradicije za savremenu bosanskohercegovačku omladinu”, u: *Takvim za 2014. godinu*, El-Kalem, Sarajevo, 2014.
- Čičiković, Elmedin: “Turbe Somundžu babe u Aksarayu”, u: *Kelamu'l Šifa'*, vol. 9, br. 36/37, 2013.
- Ćehajić, Džemal: *Derviški redovi u jugoslovenskim zemljama*, Orijentalni institut, Sarajevo, 1986.
- Gölpınarlı, Abdülbâki: “Melamet i melametije”, u: *Znakovi vremena*, jesen-zima 2007, broj 37.
- Hafizović, Rešid: *Temeljni tokovi sufizma*, Bemust, Sarajevo, 1999.
- İhsanoğlu, Ekmeleddin: *Osmanlije i nauka*, s turskog prevela: Samira Osmanbegović-Bakšić, FIN i El-Kalem, Sarajevo, 2006.
- Kesenceli, Rasul: *Veliler ve hükümdarlar*, Nasihat yayınları, Ankara, 2013.
- Kesenceli, Rasul: “Şeyh Hamid-i Veli hazretlerinin menkıbevi hayatından kesitler”, u: *10. Somuncu Baba ve Hulusi Efendi sempozyum tebliğleri – 24 Haziran 2011*, Nasihat Yayınları, Ankara, 2012.
- Kukavica, Edin: *Bajramije – melamije, hamzevije*, Sedam, Sarajevo, 2009.
- Nasr, Seyyed Hossein: *Živi sufizam*, s engleskog preveo: Enes Karić, Naučnoistraživački institut “İbn Sina”, Sarajevo, 2004.
- Salkić, Džemal: *Vejsil Karani*, Nakšibendijska tekija Pehare – Bedevijska tekija Piljužići, Zenica – Tešanj, 2003.
- Škaljić, Abdullah: *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, Svjetlost, Sarajevo, 1966.
- Tektaş, Musa: “Somuncu baba hazretleri ve tavsiyeleri” u: *Gönülden gönüle*, Nasihat yayınları, İstanbul, 2012.
- Yıldırım, Aydın; Edip Yılmaz, *İlk Osmanlı şeyhülislâmi Molla Fenâri*, dostupno na: http://ktp.isam.org.tr/pdfdrq/Do0033/1995_c31/1995_c31_3/1995_c31_3_YILDIRIMA_YILMAZE.pdf, (posjećeno 29. XII 2013).
- Veli, Şejh Hamid-i, *Kırk hadis*, za štampu pripremio: Enbiya Yıldırım, Nasihat Yayınları, İstanbul, 2012.